

Cyprus – Choirokitia

Archeologické nálezisko Choirokitia začali skúmať v rokoch 1934 a 1936 – 1946 (P. Dikaios). Nové výskumy v roku 1977 začal Francúz Alain Le Brun. Nálezisko odkryli v nelesnatej krajine v povodí rieky Maroni, východne od obce Khirikitia (Choirokitia). Predstavuje ukážku prvých neolitických sídiel na Cypre asi z roku 8100 pred n. l.

Bývalé sídlo lemuje asi 180 m dlhý masívny ochranný múr. Druhý múr (60 m) tvorí obrannú líniu proti útoku zo západu. Múry dosahovali hrúbku 2,5 m a výšku 3 m. Asi 20 domov z vápencových blokov a hlíny a množstvo artefaktov svedčí o tom, že tu žili poľnohospodári (asi 300), ktorí chovali ovce, kozy a svine. Dokázali pomerne dobre opracovávať kameň, z ktorého vyrábali aj šperky, sošky a bytové zariadenia. O ich aktivite svedčia aj nástenné maľby (rytiny) na blízkej lokalite Kalavassos-Tenta.

Opevnenú dedinu postavenú terasovite na svahu tvorili najmä domy kruhového pôdorysu o priemere 2,3 až 9,2 m, tvoriace poschodové baštovité valce s malou plošinou (dvorom) pred vchodom.

V interiéri bolo dominujúcim materiálom drevo, čo pri množstve ohnísk zrejme viedlo k častejším požiarom.

Súčasťou archeologického náleziska sú aj kameňmi vykladané alebo do kameňa vytesané hroby s nálezmi kostí a predmetov spotreby obyvateľov tohto sídla z doby kamennej.

Choirokitia je súčasťou Svetového dedičstva (SD) od roku 1998 (Kjóto).

Japonsko – Yakushima

Yakushima je pomerne malý granitový ostrov medzi Východočínskym morom a Tichým oceánom. Vynára sa z morskej hladiny asi 60 km južne od ostrova Kjušú, až do výšky 1 935 m n. m. SD na ňom zahŕňa 5 na seba napojených chránených území (96 % vo vlastníctve štátu). Je to Národný park Kirishima-Yaku (54 833 ha), Biosférická rezervácia Yakushima Island (19 000 ha, zaradená do programu UNESCO Človek a biosféra), Areal divočiny Yakushima (1 219 ha), Rezervácia lesného ekosystému Yaku Island (14 600 ha) a Lokalita svetového dedičstva Yakushima (10 747 ha).

Pôvodne začali v rokoch 1922 – 1924 chrániť na ostrove starý porast kryptomérie japonskej – sugi (*Cryptomeria japonica*) spolu s jedľou tuhou – momi (*Abies firma*) a jedľovcom Sieboldovým (*Tsuga sieboldii*). Niektoré jedince kryptomérie – japonského cédra „*hosugi*“ dosahujú vek 1000 rokov a „*yakusugi*“ až 3000 rokov. Rastú na ostrove vo výške 600 – 1 800 m n. m. Vyššie tieto ihličnaté porasty prechádzajú zo subtropického pásma do subalpínskej zóny, nižšie do vždyzelených lesov až subtropických porastov na západnom pobreží ostrova. V subtropických pobrežných lesoch už dominujú figovníky a na svahoch gaštanovníky. Celkove tu zaznamenali až 1 900 druhov a poddruhov vyšších rastlín, z toho 94 endemitov. Na ostrove žije 16 druhov cicavcov, z toho 4 tvoria endemické poddruhy, napr. makak japonský, jeleň japonský. Z asi 150 druhov a poddruhov vtákov k najvýznamnejším patria endemity alebo tzv. prírodné pamiatky, napr. holub *Columba janthina*, slávik *Erithacus komadori*. V rámci inventarizačného výskumu na ostrove zistili 15 druhov plazov, 8 druhov obojživelníkov a asi 1 900 druhov hmyzu. Na ostrove, ktorý ročne navštívi asi 13 000 turistov, žije dnes cca 14 000 obyvateľov, ktorí považujú kryptomérie za posvätné stromy.

Yakushima je súčasťou SD od roku 1993 (Cartagena).

Etiópija – Tiya

V rámci asi 160 archeologických lokalít v regióne Soddo zahŕňa SD hlavne pamiatky starovekej etiópskej kultúry, najmä 36 sochársky dotvorených kamených monolitov o výške 1 až 5 m. Tieto ozdobené unikátne stély zo sopečných hornín zrejme predstavujú náhrobné kamene. Viaceré ďalšie sú zavalené a blízko dediny Tiya tvoria menšie umelé kamenné more. V regióne ich našli celkovo asi tisíc.

Do SD je zahrnutý aj kamenný (jaskynný) kostol Adadi Mariam spred 600 rokov a predhistorická lokalita Melka Kunture s najstaršími kultúrnymi vrstvami spred 1,6 miliónov rokov. Planinu Melka Kunture, rozdelenú riekou Awaš, pokrýva savana s akáciami. Paleolitické vrstvy tvoria nálezisko nástrojov a kostí ulovených zvierat. Našli v nich miesta ich porcovania a spracovania, ale aj miesta výroby nástrojov a táboriská. Prvé táboriská, ešte začiatkom neolitu, boli pri rieke, kde sa chodila napájať zver. Osady s chatrčami z neolitu už umiestňovali na pahorky, kde ich neohrozovali povodne a zvýšila sa ich obranyschopnosť. Vodu z rieky pritom donášali v mechoch a vylievali do hlinených nádob. Na výrobu nástrojov používali bazalt a obsidián. Z rozštiepených okruhliakov – sekáčov (choppers) postupne obyvatelia v Melka Kunture prišli na výrobu pästných klinčov (1 mil. až 4000 000 rokov pred n. l.).

Melka Kunture patrí k najvýznamnejším náleziskám nástrojových kultúr – oldovanskej z doby pred 2 - 1,2 miliónmi rokov a acheuleénskej spred 1,5 mil. až 150 000 rokov, dokladujúcich vývoj človeka (zberača a lovca) vo Veľkej Východoafrickej priekopovej prepadline. Našli sa tu artefakty aj z moustérienu a aterienu. Neďaleko objavili ďalšie podobné náleziská.

Tiya je súčasťou SD od roku 1980 (Paríž).

Zimbabwe – Ruiny Khami

Národná pamiatka Ruiny Khami zaberá v povodí rieky Khami pozostatky hlavného mesta stredovekej ríše Torwa, ktorá susedila s ríšou Monomotapa (Veľká Zimbabwe) v západnom smere od vnútrozemia.

Stredoveké mesto založili a budovali v rokoch 1450 – 1650, keď sa stalo centrom ríše Rozwi, ktorá mala obchodný styk s pobrežným portugalským strediskom Sofala, založeným v roku 1497.

Do Sofaly prichádzali portugalskí misionári, ktorí tu postavili kamenný dominikánsky kostol.

Ruiny stavieb sa zachovali na terasách a plošinách (Vlei Platforms, Precipice Platform so 68 m dlhým múrom) okolo vrchového komplexu. Z nich vyniká rezidencia vladára.

Po portugalskej intervencii v rokoch 1628 – 1629 a podpísaní druhej zmluvy s dosadeným monomatapom Manurom (24. 5. 1629) o jeho podriadenosti portugalskému kráľovi, Khami začalo upadať a po zániku ríše v roku 1663 sa postupne menilo na ruiny v okolí s veľkými žulovými blokmi. O jeho sláve svedčia mnohé nálezy železných výrobkov, zlatých šperkov, ale aj zvyšky dovezeného čínskeho porcelánu z obdobia dynastie Ming (Wan Li 1573 – 1616).

Ruiny Khami sú súčasťou SD od roku 1981 (Sydney).